Спеціалізованій вченій раді Д41.086.04
Національного університету
«Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Тетяни Володимирівни Гольденберг за темою

«Правовий статус Всесвітньої організації

охорони здоров'я»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право

Детальний аналіз дисертації Тетяни Володимирівни Гольденберг «Правовий статус Всесвітньої організації охорони здоров'я» дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності обраної теми, ступеня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, наукової новизни й повноти викладу результатів в опублікованих працях, практичного значення результатів дослідження, дискусійних положень та зауважень до дисертації.

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається багатьма факторами, серед яких варто зазначити наступні. По-перше, тематика охорони здоров'я має універсальне глобальне значення для людства, вона вийшла за межі кордонів національних систем охорони здоров'я і становить спільний інтерес для міжнародного співтовариства. Ця тенденція спричинена декількома обставинами: розповсюдженням інфекційних хвороб, які не знають державних кордонів, негативним впливом на здоров'я людини зміни клімату, згубними наслідками використання антибіотиків у сільському господарстві, тютюновою епідемією та ін.

Всесвітня організація охорони здоров'я має вагоме значення для розвитку міжнародно-правового співробітництва у сфері охорони здоров'я, бо це єдина універсальна міжурядова організація в цій сфері. ВООЗ активно співпрацює з усіма організаціями і програмами ООН, регіональними міжурядовими організаціями та низкою міжнародних неурядових організацій задля основної своєї мети – досягнення всіма народами якомога вищого рівня здоров'я, як це визначено у Статуті (Конституції) ВООЗ. День набрання чинності Статуту (Конституції) ВООЗ 7 квітня 1948 року у всьому світі відзначається як Всесвітній день здоров'я.

Одним з найбільших досягнень ВООЗ є прийняття у 2005 році Міжнародних медико-санітарних правил, які уклали алгоритм дій при спалаху інфекційної хвороби. Також задля боротьби з тютюновою епідемією ВООЗ прийняла Рамкову конвенцію із боротьби проти тютюну 2003 р. і Протокол про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами 2012 р. Актуальності теми роботи обґрунтовує той факт, що Україна наразі не є учасником Протоколу про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами 2012 р., і його ратифікація нашою державою є вкрай важливою, враховуючи негативну статистику ВООЗ щодо тютюнопаління в Україні та його наслідки. Отже, дослідження правового статусу Всесвітньої організації охорони здоров'я має важливе теоретичне та практичне значення, що підкреслює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження Тетяни Володимирівни Гольденберг.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність і новизна. Наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані в дисертаційній роботі Тетяни Володимирівни Гольденберг «Правовий статус Всесвітньої організації охорони здоров'я», є аргументованими та обґрунтованими, сформульовані чітко, логічно, послідовно. Достовірність одержаних результатів підтверджується: теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження; опрацюванням достатньої

кількості джерел (307 найменувань); застосуванням сучасних методів досліджень; апробацією результатів досліджень, впровадженням результатів дослідження у практичну діяльність.

Найбільш суттєвими результатами проведених досліджень, які мають наукову новизну і виносяться на захист, є:

1) встановлено, що історично у міжнародно-правовому регулюванні міжнародних відносин у сфері охорони здоров'я можна виділити два етапи: перший – доінституційний (до створення першої універсальної організації, яка повинна була забезпечити співробітництво в цій сфері), і другий – інституційний, який асоціюється з появою низки міжнародних організацій, котрі займалися (а деякі продовжують займатися) координацією зусиль держав щодо співробітництва у сфері охорони здоров'я (с. 27);

2) обґрунтовано три стадії інституціоналізації міжнародного співробітництва держав у сфері охорони здоров'я: а) 1851–1922 рр. (створено перші органи, які координували зусилля держав у цій сфері); б) 1923–1946 рр. (діяла Організація охорони здоров'я Ліги Націй, яка була першою універсальною організацією у цій сфері); в) з 1946 по даний час (діє ВООЗ, яка є спеціалізованою установою ООН у цій сфері) (с. 38-39);

3) доведено, що особливою рисою розвитку правового регулювання сфери охорони здоров'я є тенденція до ускладнення форм співробітництва – від прийняття міжнародно-правових актів спочатку рекомендаційного, а згодом обов'язкового характеру, до створення спеціалізованих міжнародних організацій як на універсальному, так і регіональному рівнях (с. 44);

4) виявлено, що у Статуті ВООЗ закріплено широкий перелік функцій, якими вона наділена, а саме: правотворчу (нормативну), дирекційно-координаційну, інформаційну, функцію надання допомоги та науково-дослідницьку функцію (с. 71);

5) обґрунтовано, що юридичними підставами діяльності ВООЗ є сукупність джерел міжнародного права, які можна поділити на декілька категорій: Установчий договір (Статут ВООЗ); міжнародні договори, які

регулюють окремі аспекти діяльності МО; угода про штаб-квартиру; угоди, укладені ВООЗ з іншими суб'єктами міжнародного права; внутрішнє право ВООЗ; інші джерела (с. 90);

6) доведено, що права й обов'язки членів ВООЗ загалом аналогічні правам і обов'язкам в інших спеціалізованих установах, які з функціональної точки зору поділяються на три групи: а) права і обов'язки, що випливають з обов'язку взаємного інформування про захворювання, їх причини та наслідки; б) права і обов'язки щодо співпраці в питаннях, пов'язаних з боротьбою з інфекційними захворюваннями, та в інших сферах, що стосуються охорони здоров'я; в) права і обов'язки, пов'язані з прийняттям і реалізацією актів внутрішнього права організації (с. 110);

7) виділено два основні види правових актів, через прийняття яких Організація реалізовує свої функції: а) конвенції та угоди; б) правила та стандарти. Додатково сюди можна додати рішення, які стосуються діяльності самої організації. Детально проаналізовано кожен вид таких актів (с. 115);

8) встановлено, що обсяг і зміст привілеїв та імунітетів ВООЗ є майже ідентичним обсягу і змісту привілеїв та імунітетів, передбачених для інших спеціалізованих установ, і не передбачає жодних додаткових прав чи обов'язків окрім передбачених Конвенцією про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р. (с. 133-134);

9) обґрунтовано, що ВООЗ відповідає усім умовам, необхідним для виникнення у неї міжнародної правосуб'єктності, а саме: наділена договірною правоздатністю, користується активним і пасивним правом посольства, володіє привілеями та імунітетами, здатна нести відповідальність за порушення норм міжнародного права (с. 144);

10) доведено особливості внутрішньо-організаційного механізму ВООЗ, а саме: а) вищий і виконавчий органи працюють сесійно, що загалом не сприяє їх ефективній роботі й зумовлює передачу більшості функцій адміністративному органу; б) в структуру ВООЗ, крім власне органів

організації, інтегровано кілька міжнародних установ, які мають ознаки міжнародної правосуб'єктності (ПАООЗ, Центр вивчення раку тощо) (с. 161);

11) висвітлено співробітництво ВООЗ з міжнародними міжурядовими організаціями у сферах, які частково перетинаються з охороною здоров'я, зокрема особливо тісні відносини з ООН і рядом спеціалізованих установ та інституцій ООН (с. 183);

12) виокремлено основні напрями співробітництва між Україною та ВООЗ: а) відновлення і подальший розвиток закладів охорони здоров'я та підготовка персоналу для них; б) боротьба з хворобами: туберкульоз, малярія, венеричні хвороби, здоров'я матері й дитини, оздоровлення довкілля та ін.; в) вироблення і запровадження стандартизації та статистики у сфері охорони здоров'я; г) боротьба з наслідками аварії на Чорнобильській АЕС; д) боротьба проти тютюнової епідемії; є) запровадження та підтримка народної медицини (с. 199).

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Дисертація Тетяни Володимирівни Гольденберг «Правовий статус Всесвітньої організації охорони здоров'я» складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків і списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, методологічну основу дисертації, викладено наукову новизну роботи, її теоретичне і практичне значення, надано відомості про апробацію результатів дослідження та публікації за темою дослідження, зазначено структуру роботи.

Розділ перший складається з двох підрозділів і присвячений питанню загальної характеристики міжнародно-правового статусу Всесвітньої організації охорони здоров'я. У першому підрозділі аналізується ґенеза міжнародно-правового регулювання охорони здоров'я. Розглянуто доінституційний період міжнародно-правового регулювання міжнародних

відносин у сфері охорони здоров'я (с. 27-35) та інституційний етап, який характеризується створенням міжнародних інституцій (с. 35-39). Ретельно характеризуються етапи розвитку ВООЗ (с. 39-43). У підрозділі 1.2. проаналізовано роль і значення ВООЗ як інституційної основи світової системи охорони здоров'я. Автор акцентує увагу на ролі міжнародно-правового співробітництва ВООЗ з Міжнародним Комітетом військової медицини (с. 46-47), Світовою організацією торгівлі (с. 47-48), Панамериканською організацією охорони здоров'я (с. 49-50), Радою Європи (с. 50-54), Європейським Союзом (с. 54-56), Африканським Союзом (с. 56-58). Аргументується дослідницею перелік функцій ВООЗ, а саме: дирекційно-координаційна функція (с. 58-62), правотворча (нормативна) функція (с. 62, 110-122, 134-140), науково-дослідницька функція (с. 62-65), функція надання допомоги (с. 65-67), інформаційна функція (с. 67-70).

Розділ другий складається з чотирьох підрозділів, які розкривають юридичну природу Всесвітньої організації охорони здоров'я. Дисертант розглядає юридичні підстави діяльності Всесвітньої організації охорони здоров'я (підрозділ 2.1.), аналізує установчі акти міжнародних організацій як юридичну підставу їхньої діяльності (с. 75-85) та акти, прийняті на підставі установчих документів (с. 85-90). У підрозділі 2.2. досліджуються питання членства у Всесвітній організації охорони здоров`я. Особливу увагу авторка приділила аналізу видам членства (с. 93-99), набуттю та припиненню членства ВООЗ (с. 99-108), правам та обов'язкам членів ВООЗ (с. 109). Встановлено, що асоційованими членами ВООЗ можуть бути виключно несамоврядні території (с. 99). Дослідження правотворчої діяльності Всесвітньої організації охорони здоров'я проведено у підрозділі 2.3. Дослідниця підкреслює, що особливою сферою діяльності ВООЗ, яка носить правотворчий характер, є створення стандартів у різних галузях медицини (с. 114). Аналізується прийняття ВООЗ конвенцій і угод (с. 115-117), правил і стандартів (с. 117-122). У підрозділі 2.4. розглядається міжнародна правосуб'єктність Всесвітньої організації охорони здоров'я. Авторка аналізує

право на привілеї та імунітети ВООЗ (с. 126-134), договірну правоздатність ВООЗ (с. 134-140), здатність ВООЗ нести відповідальність (с. 140-142), приватно-правові повноваження ВООЗ (с. 142-144).

Розділ третій складається з трьох підрозділів і розкриває питання механізму реалізації повноважень Всесвітньої організації охорони здоров'я. У підрозділі 3.1. авторка дає загальну характеристику внутрішньо-організаційному механізму Всесвітньої організації охорони здоров'я. Надає характеристику функціям і повноваженням Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я (с. 147-152), Виконавчого комітету (с. 152-155), Секретаріату (с. 155-157) та допоміжних органів (с. 158). Підрозділ 3.2. розкриває зовнішньо-організаційний механізм Всесвітньої організації охорони здоров'я. Дослідниця ретельно аналізує співробітництво ВООЗ з державами (с. 164), виокремлюючи оперативне співробітництво ВООЗ (с. 164-165), функціональне співробітництво ВООЗ (с. 165-167). Цінність викладеного в підрозділі матеріалу пов'язана з дослідженням співробітництва ВООЗ з державами та квазідержавами, які не є членами організації (с. 167-168). Досліджено співробітництво ВООЗ з іншими міжнародними організаціями, як з урядовими, так і неурядовими (с. 168-182). Співробітництво між Україною та Всесвітньою організацією охорони здоров'я розкрито у підрозділі 3.3. Дослідниця виокремлює чотири основні етапи співробітництва між Україною та ВООЗ (с. 184-199). Аналізуються напрями співробітництва України та ВООЗ. Акцентується увага на тому, що основний наголос у співробітництві України з ВООЗ у сьогоденні відводиться питанням, пов'язаним із наданням медичної допомоги пораненим і хворим в зоні проведення АТО (с. 197). Авторка констатує, що одним із напрямів співробітництва України з ВООЗ є технічна та експертна допомога організації в проведенні медичної реформи (с. 198). Обґрунтовується, що одним із нових перспективних напрямів співробітництва України з ВООЗ стає фармацевтика (с. 199).

Загальні висновки логічно випливають зі змісту роботи, у системному вигляді відображають основні результати дисертаційної роботи.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 12 наукових праць, з яких 4 – у фахових наукових виданнях України, 1 – у міжнародному фаховому науковому виданні, 6 – тези на науково-практичних конференціях і семінарах, які повною мірою відображають наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Основні наукові положення, отримані результати і рекомендації виконаного дисертаційного дослідження досить повно відображено у авторефераті. Автореферат відповідає вимогам, поставленим МОН України до авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Звертаємо увагу на те, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження. Хоча загальна оцінка роботи є позитивною, проте слід зазначити деякі дискусійні положення та недоліки:

1. Для досягнення поставленої мети дисертаційного дослідження здобувачем було поставлено завдання «встановити специфічні риси правотворчої діяльності ВООЗ у сучасних умовах» (с. 2 автореферату, с. 19 дисертації). При цьому отримані результати виконання вказаних завдань наявні у висновках дисертаційної роботи та автореферату (с. 14 автореферату, с. 202-203 дисертації), проте недостатньо відображені у сформульованих положеннях наукової новизни.

2. Авторка вказує, що «Розробляються й імплементуються до національного законодавства основні міжнародні документи у сфері захисту прав людини, зокрема Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. Це знаходить своє відображення і у діяльності ВООЗ, яка переглядаючи міжнародні медико-санітарні правила, враховує основні вимоги

правозахисних актів…» (с. 41), однак дослідниця не конкретизує, які саме вимоги правозахисних актів відображено в Міжнародних медико-санітарних правилах 1969 р. та 2005 р.

3. Підрозділ 1.2. називається «Всесвітня організація охорони здоров'я як інституційна основа світової системи охорони здоров'я», проте в ньому не надається визначення «світової системи охорони здоров'я». Також «світова система охорони здоров'я» вказується дослідницею у висновках 1 та 2 до дисертаційної роботи (с. 200-201). У науці міжнародного права охорони здоров'я існує декілька підходів щодо світової системи охорони здоров'я, глобальної системи охорони здоров'я та міжнародної системи охорони здоров'я. Саме з цієї причини цікавить точка зору автора щодо дефініції «світова система охорони здоров'я».

4. У підрозділі 2.3. «Правотворча діяльність Всесвітньої організації охорони здоров'я» розглядаються питання прийняття ВООЗ правил і стандартів, де констатується, що «…тривалий період ВООЗ фактично не використовувала положення, що дають їй змогу приймати юридично-обов'язкові документи. Проте, в 2005 р. ситуація змінилася – були прийняті нові Міжнародні медико-санітарні правила» (с. 120). Цікавить точка зору автора щодо ролі та значення інших редакцій Міжнародних медико-санітарних правил ВООЗ, зокрема 1969 року.

У цілому, висловлені зауваження запрошують автора до наукової дискусії, не применшуючи наукового та практичного значення дослідження «Правовий статус Всесвітньої організації охорони здоров'я», проведеного Тетяною Володимирівною Гольденберг, і не впливають на його загальну позитивну оцінку. Дисертація виконана на високому теоретичному рівні. Положення і висновки, які винесені дисертантом на захист, є достатньо обґрунтованими, відповідають вимогам новизни, характеризуються широкою джерельною базою, логічною послідовністю і чіткістю викладення, а також творчою самостійністю автора, вмінням критично підходити до різних точок зору, обґрунтовувати і формулювати власні погляди.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертація відповідає спеціальності 12.00.11 – міжнародне право, а зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Враховуючи зазначене, необхідно зробити висновок, що дисертація **Тетяни Володимирівни Гольденберг «Правовий статус Всесвітньої організації охорони здоров'я»** відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12 і 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 із наступними змінами та доповненнями, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право.

Офіційний опонент:
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету
«Одеська юридична академія» **Н.В. Хендель**

Підпис Н.В. Хендель засвідчую

Перший проректор
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор **М. Р. Аракелян**